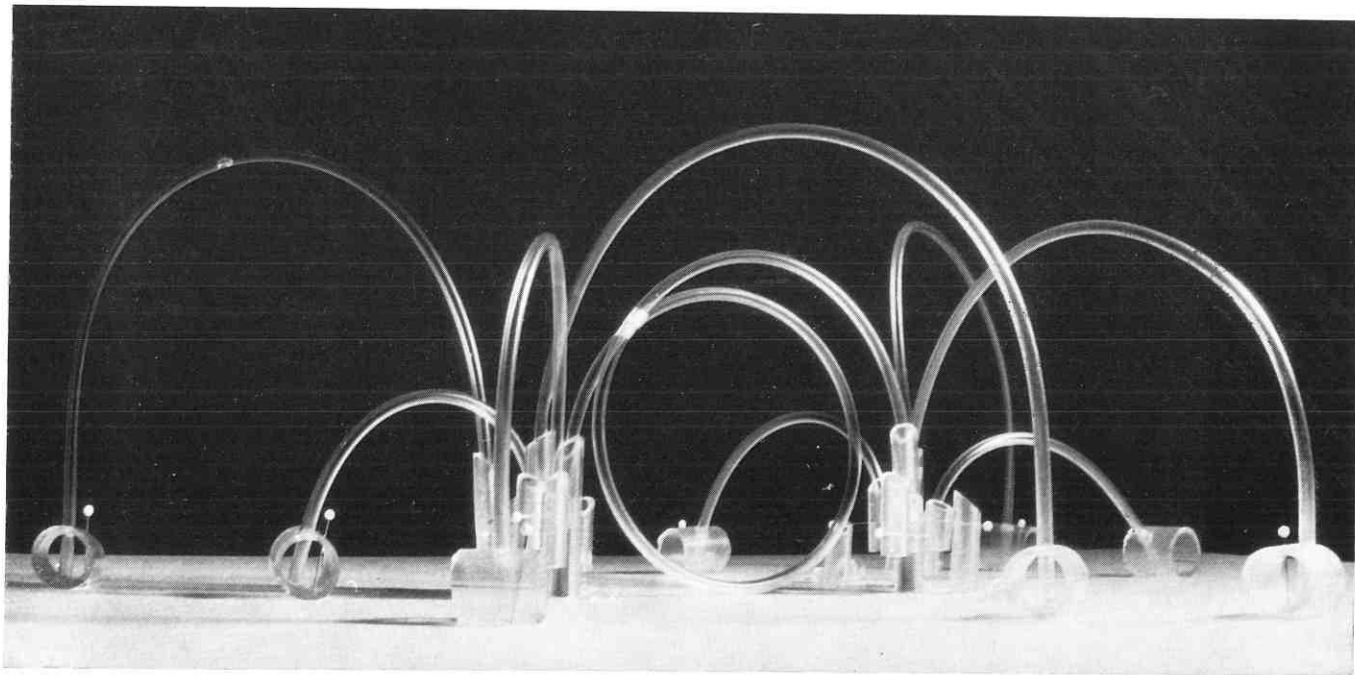

6. zagrebački salon

sekcija »prijedlog«

»grad kao prostor
plastičkog zbivanja«

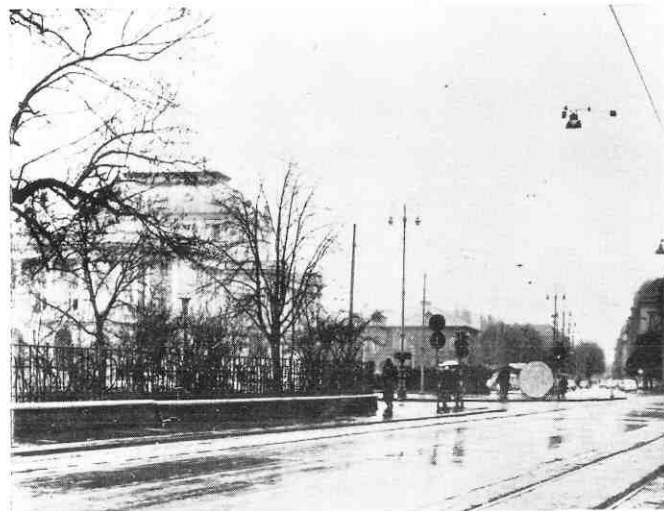
zvonko maković

U prvom redu htjeli bismo ukazati na dvije osnovne činjenice koje određuju naš stav naspram sekcije »Prijedlog« 6. Zagrebačkog salona. Ta je sekcija pobliže definirana temom »Grad kao prostor plastičkog zbivanja«. Oblik proširenja i dopunjenja Zagrebačkog salona zaslužuje svaku pohvalu, prije svega zbog toga što je upravo tom sekcijom učinjen značajan pomak od standardnog i klišeiziranog prezentiranja umjetničke produkcije nastale u proteklim godinama. »Prijedlog« ima drugačiju namjenu. Njemu je cilj da se umjetnička djelatnost dovede na realno tlo, u prostor svakidašnjih koraka. U stanovitom smislu »Prijedlog« je angažiranje koliko plastičara toliko i potrošača umjetničkih poruka, osvješćenje i jednog i drugog, a time i upozorenje da umjetnička djelatnost prije svega treba da ima širu socijalnu dimenziju i da njezinu »djelotvornost« treba mjeriti upravo većom potrošnjom, dakle omogućavanjem što širem krugu potrošača da se koristi umjetničkim djelom: a to se može idealno jedino na trgu, ulici, parku, u živom tkivu urbanog krajolika, ondje gdje se odvija veći dio dnevnog programa. Tako nije samo riješen problem sakupljanja poruka umjetničkog djela (njegova estetska potrošivost), nego je u takvoj komunikacijskoj vezi između potrošača estetskih poruka i djela koje se tom komunikacijom »troši« učinjen i posvemašnji zaokret u našoj umjetničkoj praksi;

napokon je srušen (donekle) mit o Umjetnosti kao sakraliziranoj djelatnosti zatvorenoj u hladne prostorije muzeja i galerija — hramova i riznica Umjetnosti; poljuljano je vjerovanje da je umjetnost stalna ili bar dugotrajna estetska vrijednost u čije polje prodiru samo posvećeni, oni koji iz bilo kojih pobuda hodočaste u mramorne palače izložbenih dvorana, u prašne muzeje gdje sve izloženo dobiva i svoju merkantilnu, kupo-prodajnu vrijednost koja je osnova buržoaske umjetnosti i buržoaskog društvenog sistema uopće. Umjetnost, prema tome, treba osloboditi elemenata koje nameću trgovci, lišiti je napadne sličnosti moneti čija konvertibilnost varira prema ekonomskim, društvenim i političkim prilikama pojedine države; umjetničku praksu treba postaviti na nove temelje, njoj samoj pronaći novi Logos, ukoliko je uopće moramo priznavati za nužnu duhovnu potrebu neke socijalne zajednice.

Svjesni smo teoretskih, ideoloških ako baš hoćemo, i praktičkih rezultata ovogodišnje izložbene teme »Grad kao prostor plastičkog zbivanja«, i na to želimo također upozoriti. Organizatoru treba odati priznanje i prihvatiti namjere koje je imao pri organiziranju izložbe. Istina, bilo je i nedostataka, a to je prije svega kratak rok za izradu projekata, što je uzrokovalo relativno mali odaziv i teškoće pri realizaciji prihvaćenih i odobrenih projekata. Da je Organizacioni odbor Zagrebačkog salona ostavio plastičarima (i ne samo njima nego i širokom krugu građana koji o urbanom prostoru razmišljaju) punu slobodu razmišljanja pokazuje i sam poziv na ovu manifestaciju:

»Ta tema naznačuje opći smjer razmišljanja, ali ostavlja neograničene mogućnosti izbora užeg problemskog područja i načina realizacije pretpostavljenih prijedloga. Njezina je pretpostavka da se područje plastičkih zbivanja proteže od sveukupnosti tkiva grada do ornamenta ljudskih koraka, od pozornica trgova do pozornica izloga, od ekrana fasada do ekrana plakata, od programiranih svjetlosti do slučajnih odsjaja.«¹

I upravo ta otvorenost stava, otvorenost mišljenja i plastičkog oblikovanja realnog prostora naše svakidašnjice u novo plastičko okružje, urodila je i očitim nesporazumima jednog dijela onih koji su se odazvali. Dok je nekolicina stvaralaca, većinom mlađih, takav poziv prihvatila kao mogućnost za plastičku intervenciju unutar urbanog tkiva našega grada, drugi su ga shvatili kao otvoreno polje mogućeg, u kojemu se preobražaj okoline može postići postavljanjem spomeničke plastike najtradicionalnijeg tipa, a to je ne samo neshvaćanje zadatka, nego i bitno oprečno tumačenje uloge plastičara u rješavanju urbanog dijela krajolika, u iskrivljenom i »kič« mišljenju.

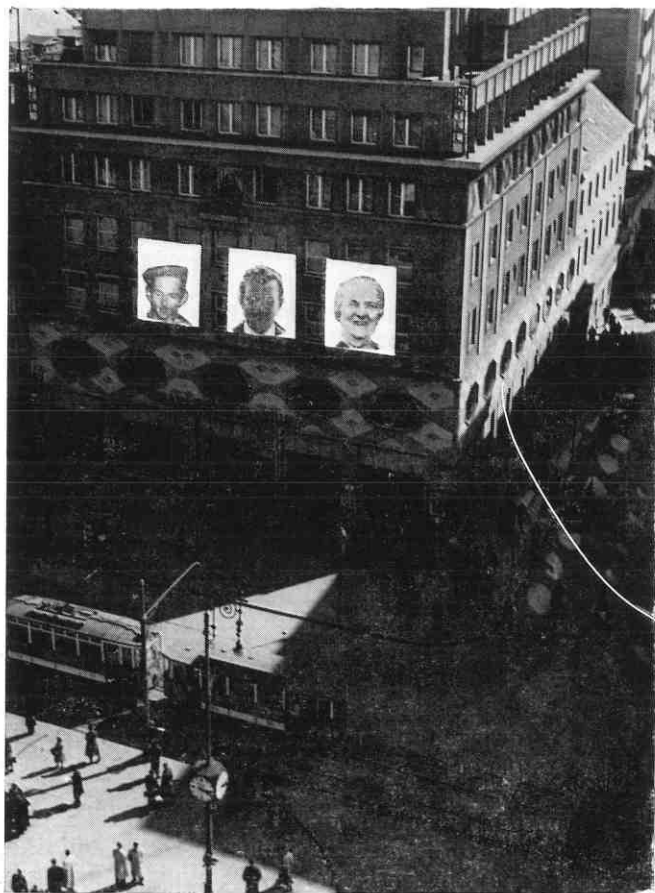
Projekti Ivana Kožarića »Prizemljeno sunce« i Borisa Bućana »Grad s vlastitom sjenom« oba i realizirana (prvi na raskrižju Frankopanske ulice i Prilaza JNA, a drugi s desne strane Varšavske ulice — na trotoaru) sigurno su najuspjeliji, začudno čisti, adekvatni postavljenim propisima i estetskim mjerilima, ako se uzme u obzir da je takav način plastičkog interveniranja unutar urbanog sklopa kod nas zaista nov.²

Kožarićevo »Prizemljeno sunce« izvedeno je od fiberglasa u obliku kugle kojoj je promjer oko 2 metra, a obojeno zlatnom bronzom. Zamišljeno je kao

2

Nepuna dva mjeseca prije realiziranja tih projekata ostvarena su dva samostalna projekta: slikara Julija Knifera na dvorišnoj fasadi osmogodišnje škole u Vrapču i Borisa Bućana na fasadi stambene zgrade na Savskoj cesti 139, što treba svakako napomenuti budući da su to zaista prvi pokušaji u našoj sredini da se postojeći arhitektonski objekti jednom kreativnom gestom plastičkih stvaralaca uključe u novu plastičku stvarnost.

¹ Citirano iz kataloga sekcije Prijedlog, a jednako je glasilo i pozivni tekst za sudjelovanje na 6. zagrebačkom salonu.

netradicionalna, nespomenička plastika, iako su neki građani, pa čak i profesionalni ocjenjivači, a da ne spominjemo konzervativno orijentirane »likovne stvaraoce«, promatrali taj objekt kao bilo koju plastiku lociranu na javnom mjestu, pa su ga ili negirali ili drastično »sudjelovali« u njegovoj promjeni. U čemu je bit Kožarićeva »Prizemljenog sunca«? Prije svega upravo u njegovu antispomeničkom shvaćanju plastike smještene u urbani pejzaž, u estetskoj funkciji djela da neupadljivo a opet sasvim očito sudjeluje u izmjeni prostora u novu vizuelnu pa čak i semantičku stvarnost. Ta kugla, čije dimenzije zaista ne mogu ometati veoma živ promet uokolo ni prijeći put pješacima, dvaput je premazivana crnom bojom, a zatim su je nepoznati, vjerojatno isti, uništavači pokušali i zapaliti. Rješenjem Sekretarijata za komunalne poslove, građevinarstvo i saobraćaj to je djelo na kraju moralo biti uklonjeno sa svojeg mjesta s obrazloženjem:

»Isti objekt je postao meta nesavjesnih građana, koji se raznim bojama, vatrom i tekstovima izivlja-

vaju, polijevajući je svakojakim bojama i po njoj pišući razne sadržaje, što sve skupa nagrđuje okolinu toga ambijenta.«³

I nehotice je dakle Ivan Kožarić svojim »Prizemljenim suncem« sudjelovao u veoma burnim događajima i tako otvorio novu mogućnost svoga djela: da okuplja građane koji će potajno bilježiti svoje skrivene misli i sklonosti na plaštu kugle. Žalosna a opet i zanimljiva moć jednog predmeta koji su građani prihvaćali svakojako, samo ne onako kako je to on tražio: sasvim jednostavno, kao običan predmet. (Netko bi rekao: sunce je sišlo na zemlju, no ljudi ga nisu prepoznali; popljuvaše ga, išibaše, spalije naposljetku ne uvidjevši pri tom da su pljuvali sebi u lice i šibali svoje tijelo.)

Boris Bućan svojim djelom »Grad s vlastitom sjenom« veoma je radikalno iskazao svoj stav koji se očituje u novom tretmanu plastičkih umjetnosti, u prodiranju umjetničkih poruka u najšire tkivo naše urbane okoline a time i omogućavanje da se široki krug ljudi uključi u plastičko zbivanje. Potrošač umjetnosti, po Bućanovu projektu, postaje svaki onaj građanin koji se nađe na trotoaru Varšavske ulice. Takvo tretiranje umjetničkog djela kao elementa namijenjenog upravo sadašnjosti i svim socijalnim slojevima jedna je od najradikalnijih i najpozitivnijih gesta naše umjetničke prakse: djelo je umjetnikovom voljom prepušteno fizičkoj trošivosti uslijed atmosferilija, ljudskih koraka, bačeno pod noge da se po njemu gazi, ostavlja smeće kao i po svakom dijelu grada — na svakom drugom trotoaru ulice ili trga.

Od uspjeljih projekata treba spomenuti još one Julija de Luke, Nade Orel, Gorana Trbuljaka i Slobodana Dimitrijevića. Najočitiiji nespornost i potpuno neshvaćanje teme odaje »Ornamentalna apokalipsa«, — zajednički rad Nenada Krivića i Ivana Ribića. Ako napomenemo da je taj »monumentalni spomenik« zamišljen kao šest metara visok oblik izveden od betona i bronzine i postavljen na samom Trgu Republike u Zagrebu, vjerujemo da je svaki daljnji komentar izlišan; to je nepodnošljivi kič koji zamisliti može samo onaj kojemu nije jasno što Trg Republike znači u današnjem urbanističkom tkivu ovoga grada.

Možemo zaključiti da je sekcija Prijedloga 6. zagrebačkog salona učinila mnogo toga što je bilo prijeko potrebno da bi se razbila dotrajala i sterilna koncepcija ove značajne nacionalne smotre, ali njezino pravo značenje možemo ipak očekivati tek u budućim manifestacijama.

³ Citirano iz Rješenja Sekretarijata za komunalne poslove, građevinarstvo i saobraćaj, Odjel za komunalnu inspekciju, upućenog Šestom zagrebačkom salonu, br. UP/1-05/8-14 166/2-71. od 10. 6. 1971. s potpisom načelnika odjela Mane Surle.